

**Основні положення
Щорічного звіту Генерального секретаря НАТО за 2022 рік**

Вікторія Орлик, відділ зовнішньої політики

У Щорічному звіті Генерального секретаря НАТО за 2022 рік ідеться про діяльність і здобутки Організації впродовж цього періоду, безпрецедентну підтримку, надану Україні з боку Альянсу після повномасштабного вторгнення Росії, подальше зміцнення позиції НАТО в галузі стримування та оборони в контексті найбільш серйозної безпекової кризи у Європі з часів Другої світової війни.

Висновки

1. Повномасштабна воєнна агресія РФ проти України радикальним чином вплинула на безпекову ситуацію у Європі, засвідчивши пріоритетність військово-політичних механізмів та слабкість дипломатичних і міжнародно-правових інструментів.

2. Напад на Україну став потужним імпульсом до переосмислення ролі НАТО й перспектив розвитку Організації, насамперед підвищення оборонного потенціалу Альянсу, розширення географічних меж впливу (приєднання Фінляндії та Швеції); актуалізації спектра завдань, зокрема оборони національної критичної інфраструктури держав-учасниць, у т. ч. підводних комунікацій і трубопроводів. Крім того, підтверджено безальтернативність членства в НАТО як єдиного механізму гарантування безпеки.

3. Висока динаміка змін у міжнародному середовищі вимагає відповідного реагування на рівні управлінських механізмів НАТО. Досвід Фінляндії та Швеції продемонстрував принципово нову схему інтеграції нових членів, коли їх залучення до цивільних і військових структур фактично передувало ратифікації членства всіма учасниками Альянсу.

4. Прецедент зі скликанням Генеральним секретарем НАТО засідання Комісії Україна – НАТО попри заперечення Угорщини свідчить про готовність до проведення гнучкішої політики всередині Альянсу з метою підвищення ефективності та швидкості реагування.

На пресконференції, що відбулася 21 березня 2023 р., Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг¹ представив Щорічний звіт за 2022 рік, який охоплює всі аспекти діяльності Альянсу².

Ключові тези промови Є. Столтенберга

Вторгнення в Україну стало шоком, але не несподіванкою. Це була кульмінація схеми агресивних дій. Президент Путін прагне іншої Європи, вбачаючи загрозу в демократії та свободі, також прагне контролювати своїх сусідів. Унаслідок агресії **безпекове середовище у Європі змінилося на тривалу перспективу**, навіть якщо війна в Україні «закінчиться завтра».

Путін зробив велику стратегічну помилку, коли вторгся в Україну, недооцінивши «сталевий опір українського народу». Йому не вдалося порушити єдність НАТО, члени якої надають безпрецедентну підтримку Україні (передові системи озброєння та боеприпаси, триває узгодження цільових можливостей щодо їх спільного виробництва).

Агресія РФ активувала оборонні плани Альянсу від Балтики до Чорного моря; під командування НАТО передано 40 тис. військових, активізовано повітряну та морську присутність; посилено захист національної критичної інфраструктури (зокрема, підводних кабелів і трубопроводів).

Прагнення Путіна зменшити вплив НАТО призвело до розширення Організації – приєднання Фінляндії та Швеції подвоює протяжність кордону між РФ та Альянсом; очікуваний швидкий вступ цих держав до НАТО «зробить їх безпечнішими», а сам Альянс – сильнішим, продемонструє, що **двері НАТО залишаються відкритими**. Окремо підкреслено важливість позитивного рішення Угорщини й Туреччини щодо приєднання Фінляндії.

Прийнята 2022 р. Стратегічна концепція НАТО визначає магістральний розвиток Альянсу в епоху стратегічної конкуренції, визнаючи **Росію найбільшою загрозою безпеці разом із постійною загрозою тероризму, а Китай – викликом інтересам, безпеці та цінностям**.

Наголошено, що 2022 р. став восьмим поспіль роком збільшення витрат на оборону у Європі та Канаді (оборонні витрати загалом зросли на 2,2 %); з моменту погодження 2014 р. зобов'язання щодо збільшення інвестицій в оборону європейські члени Альянсу та Канада витратили додатково 350 млрд дол. США. Вітаючи такий прогрес, необхідно зберігати високу динаміку й перетворювати ці кошти на реальні контракти.

¹ Press conference by NATO Secretary General Jens Stoltenberg on the release of his Annual Report 2022. 21 March 2023. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_212998.htm

² North Atlantic Treaty Organization (NATO). The Secretary General's Annual Report 2022. 21 March 2023. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_212795.htm

Очікується, що на липневому саміті 2023 р. в м. Вільнюсі (Литва) буде погоджено **нову програму оборонних інвестицій**. Безпека більше не сприймається як даність, проте саме вона є основою стабільності й процвітання

По закінченню виступу Генеральний секретар НАТО дав відповіді на низку запитань провідних світових ЗМІ. Вони, зокрема, стосувалися:

✓ **китайсько-російського партнерства**. Поки що немає жодних доказів постачання в РФ летальної зброї з Китаю, але очевидним є подібний запит з боку Росії. Зустріч В. Путіна та Сі Цзіньпіна є частиною моделі зближення, що спостерігається останнім часом. За кілька тижнів до широкомасштабного вторгнення 2022 р. в Пекіні було підписано декларацію про партнерство без будь-яких обмежень;

✓ **китайського мирного плану**. Україна самостійно визначатиме прийнятні умови миру, про це необхідно говорити безпосередньо з українською стороною. Мирна пропозиція Китаю містить деякі позитивні аспекти та елементи, зокрема щодо значущості ядерної безпеки або захисту цивільного населення, важливості суверенітету, територіальної цілісності та незалежності. Однак потрібно пам'ятати, що *Китай не зміг засудити незаконну загарбницьку війну Росії проти України*.

Припинення вогню чи будь-яке рішення, яке не поважає суверенітету й територіальної цілісності України, буде лише способом заморозити війну та забезпечити Росії можливість для відновлення, перегрупування й повторної атаки;

✓ **скликання Комісії НАТО – Україна і позиції Угорщини**. Скликання Комісії НАТО – Україна є прерогативою Генерального секретаря, це буде зроблено, і це не буде одноразовим заходом. Зустріч на рівні міністрів закордонних справ – іще одна платформа для демонстрації підтримки України, яка є партнером із розширеними можливостями. Питання, пов'язані з меншинами, які порушила Угорщина, вже обговорювалися безпосередньо з Україною і надалі будуть предметом діалогу. Президента України В. Зеленського буде запрошено на саміт НАТО в липні 2023 р., формат іще обговорюється;

✓ **вступу Швеції до НАТО**. Швидке приєднання Швеції до Альянсу є важливим пріоритетом, сама історія приєднання Фінляндії та Швеції є безпрецедентною за своєю динамікою та залученням до діяльності НАТО, зокрема військового планування, незалежно від процедури ратифікації окремим членами;

✓ **імовірної денонсації Римської угоди НАТО – РФ**. Багаторічний діалог перестав працювати, його неможливо продовжувати, коли РФ веде незаконну загарбницьку війну проти України. Рада НАТО – Росія була важливим інструментом аж до моменту вторгнення, зараз її діяльність не має сенсу;

✓ **діяльності РФ на Крайній Півночі (the High North)**. Членство в НАТО

Фінляндії та Швеції посилить можливості Альянсу в Північному регіоні, надасть змогу, серед іншого, використовувати повітряний простір регіону. Присутність авіації Альянсу в Ісландії надзвичайно важлива для *моніторингу та стеження за рухом російських військ в Арктиці* (підводні човни, флот, літаки). Надзвичайне значення має критично важлива енергетична інфраструктура Північного регіону (газові платформи), її захист – також справа Альянсу;

✓ *протидії незаконній міграції на півдні Європи як джерела дестабілізації.* Присутність НАТО в Середземномор'ї спрямована на вирішення проблем нестабільності та боротьби з тероризмом у регіоні. Розвивається співпраця з Туреччиною, Мавританією, Тунісом, Іраком та іншими партнерами, зокрема через допомогу в розбудові оборонних та безпекових інститутів, які би протидіяли викликам стабільності, у т. ч. незаконній міграції. Альянс спостерігає *збільшення російської присутності в Африці*, що пов'язане не лише з діяльністю групи Вагнера.

НАТО має бути готовою протидіяти широкому спектру викликів і загроз різного характеру та інтенсивності в регіоні Середземного моря, зокрема тих, що пов'язані із захистом інфраструктури, підводних кабелів і мереж тощо;

✓ *підтримки перспектив євроатлантичної інтеграції Грузії.* НАТО вітає відкликання грузинським парламентом законопроекту про іноземних агентів, оцінюючи його як несумісний із євроатлантичними цінностями та захистом основних свобод. Альянс і надалі співпрацює з урядом Грузії задля впровадження реформ, спрямованих на зміцнення демократичних інститутів, посилення демократичного контролю над службами безпеки, а також боротьби з корупцією.

Доцільно навести деякі *положення Щорічного звіту Генерального секретаря НАТО за 2022 рік, які не були висвітлені в промові Є. Столтенберга, проте мають важливе значення для розуміння перспектив діяльності Організації.*

Нові базові параметри стримування та оборони мають на меті зміцнити позицію Альянсу в усіх галузях. Це, зокрема, стосується сухопутних, військово-повітряних, військово-морських операцій, операцій у кіберпросторі та космосі, а також і тих, які мають забезпечувати протидію будь-яким загрозам і викликам. Йдеться про запровадження в повному обсязі й у стислі терміни та набуття оперативності ключовими військовими концепціями, а саме: Концепцією стримування і оборони на Євроатлантичному просторі та Базовою концепцією бойових дій НАТО.

Інвестиції в оборону. Сім держав – членів Альянсу (США, Велика Британія, Польща, Естонія, Греція, Латвія, Литва) 2022 р. досягли двовідсоткового показника витрат національного ВВП на оборону (у 2014 р. такі результати продемонстрували лише три країни). На частку Сполучених Штатів Америки припадало 54 % сукупного ВВП країн – членів Альянсу і 70 % сукупних оборонних видатків НАТО.

У 2022 р. сукупний оборонний бюджет НАТО перевищив один трильйон доларів США.

Удосконалення колективної та національної стійкості є необхідним складником, на який спираються всі основоположні завдання НАТО. Держави – члени Альянсу зобов'язуються вдосконалити спроможність готуватися, витримувати, реагувати й швидко відновлюватися після стратегічних потрясінь.

Адаптація до світу стратегічного суперництва передбачає *інвестування у найсучасніший та оперативно сумісний потенціал*. НАТО всіляко сприяє та заохочує держави-учасниці розробляти й використовувати високотехнологічні та економічно ефективні засоби, що істотно сприяє зміцненню позиції Організації в галузі стримування та оборони.

Запобігання кризам та їх урегулювання залишаються серед основоположних завдань НАТО; це реалістичний спосіб сприяння стабільності та безпеці держав Альянсу.

Щорічне дослідження НАТО 2022 року

Звіт містить також **результати Щорічного дослідження НАТО 2022 року**³.

Опитування громадської думки (тривало 7–29 листопада 2022 р.) проводилося в 30 державах – членах НАТО, а також вперше у Фінляндії та Швеції. У ньому брали участь громадяни, яким виповнилося 18 років (18+). Воно стосувалося питань безпеки та оборони і мало на меті з'ясувати, як населення сприймає й оцінює ключові параметри діяльності Альянсу (колективну оборону, трансатлантичні зв'язки та переваги участі в Організації). Здійснений на основі цих даних аналіз тенденцій дає можливість робити прогнози стосовно рівня підтримки низки питань, наприклад збільшення видатків на оборону, розширення повноважень і сфер відповідальності Альянсу, а також ставлення до чутливих тем, як-от війна в Україні, рівень і перспективи підтримки цієї країни тощо.

Серед значущих результатів опитування доцільно виокремити такі:

- 74 % респондентів підтримують збереження або збільшення витрат на оборону (у 2021 та 2020 рр. – 70 %);
- трансатлантичний зв'язок залишається дуже важливим у вирішенні викликів безпеці (ствердну відповідь у 2022 р. дали 82 % учасників опитування, у 2021 р. – 81 %);
- колективна оборона отримує дедалі більшу підтримку: 69 % опитаних погоджуються, що їхня країна має захищати союзників у випадку нападу (у 2021 р. таких було 64 %), 9 % – не згодні з цим;

³ North Atlantic Treaty Organization (NATO). NATO Annual Tracking Research 2022. NATO, Public Diplomacy Division. 2023, 20 p.

URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2023/3/pdf/230320-annual_tracker_report.pdf

- переконаність у тому, що членство в НАТО зменшує ймовірність нападу іноземної держави, зросла в 2022 р. до 61 % порівняно з 53 % – у 2021 р.;
- на референдумі щодо перебування в Альянсі 70 % громадян проголосували би за те, щоб їхня країна залишилася членом НАТО. Лише 11 % проголосували б проти;
- 74 % респондентів переконані, що НАТО – важлива для майбутньої безпеки їхньої країни, лише 6 % так не вважають;
- 63 % опитаних негативно ставляться до Росії (у 2021 р. таких було 46 %), 14 % – позитивно. До Китаю негативно ставляться 45 % респондентів, тоді як у 2021 р. – 44 %;
- 64 % учасників опитування вважають, що вторгнення Росії в Україну вплинуло на безпеку їхньої країни.